

Gerard Groeneveld

Kriegsberichter. Nederlandse

SS-oorlogsverslaggevers 1941-1945 (met CD-Rom)
Nijmegen (Uitg. Vantilt) 2004, 423 p., € 29,90,
ISBN 90 77503 09 9

Er zijn enkele vooroordelen over Nederland, de Tweede Wereldoorlog en de informatievoorziening, die een hardnekkig bestaan leiden. Het eerste is dat Nederland zo slecht voorbereid was op een oorlog omdat de pers nooit iets had geschreven over het misdadige karakter van de nationaal-socialistische buurman; de bevolking zou dus van niets hebben geweten toen de Duitsers binnenvielen. Vijftien jaar geleden verwierp Frank van Vree in zijn studie over de Nederlandse pers en Duitsland deze visie hartgrondig, want er was juist sprake geweest van een ‘gedetailleerde berichtgeving’ over en een ‘felle bestrijding’ van de toestand in Duitsland. Een tweede vooroordeel is dat de bevolking tijdens de bezetting nauwelijks relevante informatie kreeg, om-

dat de pers onder censuur stond. Dat laatste is natuurlijk waar, maar wie oude kranten doorneemt, staat nog verbaasd over de berichtgeving. Weliswaar waren nieuws en commentaar nauwelijks van elkaar te scheiden, maar dat is allerm minst uniek. Wat opvalt is de gedetailleerde berichtgeving van het oorlogsverloop, iets wat de lezers vanzelfsprekend zeer interesseerde. De verliescijfers aan Geallieerde kant werden vanzelfsprekend overdreven en die aan eigen kant gebagatelliseerd, maar dat deden de Geallieerden van hun kant ook. Door in kranten kaartjes af te drukken werd het voor de lezer in één klap duidelijk waar precies de strijd plaatsvond en weliswaar werd het terugtrekken van Duitse troepen ‘elastische verdediging’ genoemd, maar op de frontkaartjes kon men goed zien dat ze aan het verliezen waren.

Naast feitelijke informatie over het veroveren van een stad of over de overwinnaars van een tankslag, behoorden propagandistische teksten tot de noodzakelijke dagelijkse kost. Bij de Duitse inval in Polen waren alleen oorlogscorrespondenten van de *Wehrmacht* in touw geweest, terwijl Himmler juist graag de prestaties van zijn *Waffen-SS*-soldaten voor het voetlicht had gebracht. In de ogen van de *Wehrmacht* hadden zijn troepen in Polen gefaald, maar dat terzijde. Om de *SS*-kant goed naar voren te brengen werd de *SS-Kriegsberichterkompanie (SS-KBK)* opgericht. Dit zou haar taak zijn:

‘Tijdens de lange, smoorhete marsen, tijdens gevechten en bestormingen, droegen de Kriegsberichter van de *Waffen-SS*, soldaten van onze snelle divisies, naast hun wapens de plicht met een eenvoudige, doorleefde stijl te zorgen voor de vorming van een groots beeld van de nationaal-socialistische soldaat. Ook zij gaven, net als deze strijders van dit nog jonge wapen, hun leven; zij bewezen zichzelf en de regimenten van de *Waffen-SS*, dat zij niet meer wilden zijn dan de infanterist, de tankjager, de artillerist, niet meer – maar ook niet minder.’

De *SS-KBK* was zo succesvol en de verhalen van deze *SS*-correspondenten werden zo vaak geplaatst dat de *Wehrmacht* over concurrentie begon te klagen en Goebbels, hoofdverantwoorde-

lijk voor alle nazi-propaganda, gaf de *Wehrmacht* op dit punt gelijk.

De *Waffen-SS* diende een Germaans leger te worden, vanzelfsprekend onder Duitse leiding en daarom werden in alle bezette landen met succes soldaten geworven. Zo'n 25.000 Nederlanders zouden actief dienen en het was niet verwonderlijk dat zich daaronder ook Nederlandse *SS*-oorlogscorrespondenten bevonden. Zo'n vijftig mannen zouden als Nederlandse *Kriegsberichter* gaan optreden, waarbij volgens Groeneveld de drie functies van propagandist, militair en journalist om de voorrang streden. Formeel waren ze weliswaar militair, maar uit alles bleek dat eigenlijk alleen gevochten werd om het vege lijf te redden; hen bestempelen als journalist was eigenlijk teveel eer. De taak van *Kriegsberichter* was nationaal-socialistische propaganda bedrijven, niet meer en niet minder en vooral de *SS*-soldaat moest als een ware held worden beschreven, een Europese held die de bolsjewieken op leven en dood bestreed. Tot het moment dat in het Oosten de kansen keerden, waren de verslagen louter propagandistisch. De bombastische stijl waarin de berichten waren gesteld ging zelfs de persorganen, die deze verslagen moesten verwerken, vervelen. Er moest meer aandacht komen voor 'human interest' en meer informatie over het land waar gevochten werd: Rusland. Naast de schrijvende *Berichter* waren ook fotografen, filmers, tekenaars en radioverslaggevers actief. Een belangrijk onderdeel van hun propagandistische activiteiten bestond uit het ondermijnen óf 'verleiden' (om over te lopen) van de vijand. Dat laatste werd vooral aan het oostfront geprobeerd.

De Nederlandse *Berichter* waren op bijna al deze terreinen actief. Hun teksten waren in de gelijkgeschakelde Nederlandse pers te lezen en over de radio kon men 'groeten van het oostfront' beluisteren – opwekkende berichten van *SS*-vrijwilligers. Omgekeerd konden verwanten in Nederland via een kortegolfzender hun broer of zoon aan het Oostfront de groeten doen, met daarbij de noodzakelijk waarschuwing: 'Zegt U hem niet, dat u zoo naar het moment verlangt dat hij met verlof komt'. Behalve in Nederland, luisterde ook Londen naar de radioberichten van het front, alleen maakten ze daar aanzienlijk minder indruk.

Groeneveld laat zien dat de achtergrond van de Nederlandse *Berichter* zeer divers was en dat zij eigenlijk alleen hun nationaal-socialistische geloofsovertuiging en anti-bolsjewisme gemeen hadden. Na de oorlog kregen de meesten drie tot vijf jaar gevangenisstraf, met een meerjarig verbod om journalistiek werkzaam te zijn. Slechts één van hen nam zijn oude beroep op, eerst bij *Libelle*, daarna bij *Story*.

Groeneveld heeft een veelomvattende en interessante studie over de *Kriegsberichter* geschreven. Hij schrijft zo neutraal en afstandelijk mogelijk; goed en fout zijn begrippen die je niet bij hem zult tegenkomen. Dat betekent ook dat er zinnen in voorkomen als: 'Het moreel onder de meeste soldaten van Wiking [een *SS*-divisie] bleef hoog. Na de oorlog roemde Van Etten nog met ontzag de ware doodsverachting die onder de Wikingers heerste.' Ik zou zeggen dat Van Etten nog steeds in zijn eigen propaganda-verhalen is blijven geloven. En om bij een citaat over de massamoorden op de joden te schrijven 'Deze minder schone schijn van het oostfront', gaat mij wat erg ver.

David Barnouw